

บทที่ 2

เอกสารและงานที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนพงษ์พิบูลย์เชียงใหม่ ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

1. กฎหมายและนโยบายของการจัดการศึกษาเอกชน
2. จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา
3. การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา
4. คุณภาพของครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา
5. คุณภาพการจัดการศึกษา
6. ความหมายของความพึงพอใจ
7. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
8. ความหมายของความต้องการ
9. ทฤษฎีความต้องการ
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายและนโยบายของการจัดการศึกษาเอกชน

กฎหมายและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการศึกษาเอกชนปรากฏตามแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และนโยบายและแผนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งมีสาระสำคัญไว้ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2550 (ร่างรัฐธรรมนูญ 2550, หน้า 19-20, 32-33) ซึ่งมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเอกชนดังนี้

มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือผู้อยู่ในสถานะยากลำบากต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรมดังต่อไปนี้

(3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมจัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนาและเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิชาลัยในศิลปะวิทยาการแขนงต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิชาลัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิชาลัยจากรัฐ

(6) ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดการศึกษาเอกชน

การศึกษาเอกชนเป็น การศึกษาที่คณะบุคคลเป็นผู้จัดขึ้น โดยใช้ทรัพยากรหลักทั้งบุคคล ทุนทรัพย์และวัสดุอุปกรณ์ของภาคเอกชน ซึ่งจัดตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์สำหรับบุคคลเฉพาะกลุ่ม จากการศึกษาความเป็นมาของโรงเรียนเอกชนของจุฬพล พูลภัทรชีวิน (2535, หน้า 9) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2538, หน้า 120) ได้สรุปว่า การศึกษาเอกชนนั้นเริ่มจัดตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งเป็นการศึกษาแบบธรรมดาคาวีสัยไม่มีแบบแผนแน่นอน สถานศึกษาได้แก่ บ้าน วัด และวัง ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา การศึกษาได้จัดให้มีกันอย่างกว้างโดยคณะมิชชันนารีชาวฝรั่งเศส ได้จัดตั้งโรงเรียนสามเณรขึ้น และได้รับความนิยมากจนกระทั่งในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็เริ่มซบเซาลงและเริ่มฟื้นฟูอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยมีมิชชันนารีอเมริกันได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาเป็นการบุกเบิกจัดตั้งโรงเรียนแบบสมัยใหม่ขึ้นเรียกว่าโรงเรียนราษฎรจนถึง พ.ศ. 2461 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้ตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎรออกมาบังคับใช้เป็นการครั้งแรก มีจุดประสงค์เพื่อจะตรวจนิเทศโรงเรียนเอกชนทั่วราชอาณาจักร และเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบโรงเรียนเอกชน ทำให้การจัดการโรงเรียนเอกชนในประเทศไทยเข้าสู่ความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีหลักการและมีกฎเกณฑ์รัดกุม จนถึงปี พ.ศ.2476 รัฐบาลได้ประกาศพระราชบัญญัติ

ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดตั้งกองโรงเรียนราษฎร์ขึ้น ต่อมาคือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเดิมที่ควบคุมให้โรงเรียนเอกชนดำเนินการไปตามระเบียบของทางราชการ มาเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนเอกชนได้พัฒนาตนเอง พร้อมทั้งจะก้าวเข้าสู่ความมีมาตรฐานการศึกษา เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคมต่อไป การศึกษาเอกชน จึงมีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและดูแลโรงเรียนเอกชนตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525 ซึ่งได้แก่สถานศึกษาหรือสถานที่ที่บุคคลจัดการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรีแก่นักเรียนทุกผลัดรวมกันเกิน 7 คนขึ้นไป โดยผู้ขอรับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียนอาจจะ เป็นบุคคลทั่วไปหรือนิติบุคคล (บริษัทจำกัดหรือห้างหุ้นส่วน มูลนิธิ สมาคม หรือสหกรณ์) ก็ได้ แต่ทั้งนี้ผู้ขอรับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียนจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525

ความหมายของโรงเรียนเอกชน

โรงเรียนเอกชน หมายถึง สถานศึกษา/โรงเรียนที่ได้รับการอนุญาตให้จัดตั้งได้ตามกฎหมายของภาคเอกชน เพื่อทำหน้าที่ประสานการจัดการศึกษาระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ทำหน้าที่กำกับดูแลวินัย จรรยา มารยาทของสมาชิก และการจัดการกองทุนสงเคราะห์อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ เพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

นโยบายและแผนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542 , หน้า 7-13) ได้กล่าวถึงพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2525 มาตรา 15 ว่าได้กำหนดโรงเรียนเอกชนไว้ 3 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการหรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการและจัดรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียนประกอบด้วยจัดการเรียนการสอนประเภทสามัญศึกษา (ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา) และประเภทอาชีวศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง
2. โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการหรือตามหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการและจัดรูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการที่หลากหลายของกลุ่มบุคคล ประกอบด้วยจัดการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ 7 ประเภท ได้แก่ การศึกษานอกโรงเรียนเฉพาะกาล สอนศาสนา ส่งคำสอน กวดวิชา ศิลปศึกษาและอาชีวศึกษา

3. โรงเรียนที่จัดให้การศึกษาแก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษหรือผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญา หรือจิตใจที่จัดเป็นรูปแบบการศึกษาพิเศษหรือโรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่บุคคลผู้ยากไร้ หรือผู้ที่เสียเปรียบทางการศึกษาในลักษณะที่จัดเป็นรูปแบบการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งโรงเรียนในลักษณะ (1) จะมีโรงเรียนจำนวนหนึ่งจัดการศึกษาเพื่อเด็กยากจน เด็กด้อยโอกาสและโรงเรียนในลักษณะ (2) จัดการศึกษาเพื่อเด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส ซึ่งถือว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อการกุศลอย่างแท้จริง จึงรวมเรียกว่าโรงเรียนเอกชนการกุศล ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มคือ

1. โรงเรียนเอกชนที่สำนักพระราชวังเป็นผู้รับใบอนุญาต โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน ตามพระราชประสงค์ โรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงจัดตั้งขึ้น

2. โรงเรียนเอกชนการกุศลในพระพุทธศาสนา เป็นโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา เพื่อช่วยสงเคราะห์เด็กยากจน เด็กกำพร้าให้มีโอกาสเข้ารับการศึกษา

3. โรงเรียนการศึกษาพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความผิดปกติทางร่างกายและทางสมองได้มีโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ซึ่งองค์กรเอกชนและผู้มีใจกุศลจัดตั้งโรงเรียนประเภทนี้ขึ้น

4. โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส เด็กยากจน เด็กที่มีความจำเป็นในเรื่องถิ่นที่อยู่

จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา

ความหมายของการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 4 บัญญัติคำว่า “การศึกษา” หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสวนทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 2)

Carter V. Good (อ้างใน วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2544, หน้า 2) ให้ความหมายของการศึกษาในพจนานุกรมทางการศึกษาไว้ 4 ประการคือ

1. การศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถ เจตคติและพฤติกรรมต่าง ๆ ให้มีคุณค่าต่อสังคม และเป็นที่ยอมรับของสังคมที่ตนอยู่

2. การศึกษา หมายถึง กระบวนการทางสังคมที่ทำให้บุคคลได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นตัวควบคุมให้บุคคลได้รับความรู้ ความสามารถและพัฒนาตนเองอย่างดีที่สุดที่สังคมปรารถนา

3. การศึกษา หมายถึง วิชาชีพสำหรับครู หรืออาชีพทางการศึกษาที่จัดสอนในสถาบันฝึกหัดครูหรือในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อเตรียมให้เป็นครู

4. การศึกษา หมายถึง ศิลปะการถ่ายทอดความรู้จากอดีต ซึ่งจัดไว้ได้อย่างมีระเบียบให้แก่บุคคลแต่ละรุ่น

ความมุ่งหมายของการศึกษา

วิลโลว์ ดัจจิตสมคิด (2544, หน้า 7) กล่าวว่า ความมุ่งหมาย (Purpose) หมายถึง เป้าหมาย อุดมการณ์หรือความต้องการที่วางไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ความมุ่งหมายของการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ความมุ่งหมายทั่วไป (General Purpose) เป็นความมุ่งหมายหลักที่กำหนดแนวกว้าง ๆ ทั่วไป เช่น ความมุ่งหมายของการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นต้น

2. ความมุ่งหมายเฉพาะ (Specific Purpose) เป็นความมุ่งหมายเฉพาะเรื่องแยกย่อยมาจากความมุ่งหมายทั่วไป เช่น ความมุ่งหมายของหลักสูตร ความมุ่งหมายเฉพาะวิชา เป็นต้น

ความหมาย ความจำเป็น และวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบหลายประการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนาในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ การจัดการศึกษาจึงเป็นความจำเป็นที่ทุกประเทศต้องดำเนินการ เพื่อยกระดับคุณภาพประชากร และเพิ่มขีดความสามารถของประเทศในการแข่งขันระหว่างประเทศ

ความหมายของการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายชัดเจน คือการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม ค่านิยม ความคิด การประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ โดยคาดหวังว่าคนที่มีคุณภาพนี้จะทำให้สังคมมีความมั่นคง สงบสุข เจริญก้าวหน้าทันโลกแข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคมมีความสุข มีความสามารถประกอบอาชีพการงานอย่างมีประสิทธิภาพและอยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์

การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาในสถานศึกษานอกสถานศึกษาตามอรรถศาสตร์ย่อมขึ้นกับความเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป เนื่องจากการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง มีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการ มีรูปแบบ ขั้นตอน กติกาและ

วิธีดำเนินการ มีทรัพยากรต่าง ๆ สนับสนุนและต้องมีกระบวนการประเมินผลการจัดการศึกษาที่เที่ยงตรง และเชื่อถือได้ด้วย

ทั้งนี้ ผลผลิตของการจัดการศึกษาได้แก่ผู้ที่ได้รับการศึกษา ส่วนผลลัพธ์หรือผลสะท้อนสุดท้ายคือการมีพลเมืองที่มีคุณภาพ และสังคมมีสภาพที่พึงประสงค์ (ปรัชญา เวสารัชช์, 2545, หน้า 4 -5)

ความจำเป็นในการจัดการศึกษา

การศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องมีการจัดการ ไม่ใช่เรื่องที่จะให้ผู้ใดรับไปทำโดยไม่มีเป้าหมาย ไม่มีมาตรฐาน ไม่ได้คุณภาพ เพราะยอมทำให้การศึกษาไม่มีทิศทาง ไม่เป็นระบบ ไม่คุ้มค่า และหากจัดผิดพลาดก็ยากที่จะแก้ไข เพราะกระบวนการศึกษา เช่น ค่านิยมต่าง ๆ ได้ซึมซับเข้าไปในใจของผู้เรียนเสียแล้ว

การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุนที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคน และเป็นการลงทุนเพื่อการอยู่รอดและพัฒนาของสังคม ทั้งนี้เพราะการศึกษาส่งผลกระทบต่อและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม วิทยาการและเทคโนโลยีที่จำเป็นในการทำงานและการใช้ชีวิต ยิ่งการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในโลกเป็นไปอย่างรวดเร็วอันเป็นผลจากพัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีด้านการสื่อสารใหม่ ๆ พัฒนาการเหล่านี้ย่อมทำทลายต่อการจัดการศึกษา เพราะได้เปิดโอกาสและให้ช่องทางการเรียนรู้แก่บุคคลจำนวนมาก โดยให้รับรู้มากขึ้นและมีเส้นขีดคั่นด้านระยะทางน้อยลงกว่าเดิม การจัดการศึกษาจึงเป็นเรื่องจำเป็น เพราะต้องการทรัพยากร (คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี) สนับสนุนจำนวนมาก ต้องมุ่งไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกันของสังคม ต้องนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของมนุษย์อย่างแท้จริง โดยใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (ปรัชญา เวสารัชช์, 2545, หน้า 5 -6)

วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

ปรัชญา เวสารัชช์ (2545, หน้า 7) กล่าวว่าการจัดการศึกษามีวัตถุประสงค์หลายประการ คือ

1. ให้บริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยถ่ายทอดหรือปลูกฝังเนื้อหาความรู้ความเข้าใจที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้ได้รับการศึกษา วางตัวได้เหมาะสมในสังคมและมีความสามารถประกอบอาชีพตามความถนัด ความสนใจ หรือตามโอกาสของแต่ละคนได้ สถานศึกษาส่วนใหญ่ที่เรียกว่า โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้ สถานศึกษาปฐมวัยทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการทางการศึกษา

2. เตรียมเด็กก่อนวัยเรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ และจัดให้เด็กในวัยเรียนได้รับการศึกษาเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองต่อเนื่อง โดยส่งเสริมเกื้อหนุนให้เด็กก่อนวัยเรียนขั้นพื้นฐานได้มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย เซาว์ปัญญา ความสนใจที่เหมาะสม มีความพร้อมในการศึกษาระดับสูงขึ้นไป

3. ให้โอกาสทางการศึกษา โดยเข้าถึงผู้รับบริการที่ไม่สามารถเข้ารับการศึกษาตามปกติที่มีอยู่หลากหลาย การจัดการศึกษาลักษณะนี้มุ่งไปที่ผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มิใช่ฐานะยากจน ผู้ที่พลาดโอกาสได้รับการศึกษาในบางช่วงของชีวิต ผู้ที่มีปัญหาทางร่างกาย จิตใจ หรือสติปัญญา

4. ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาระดับสูงในเชิงคุณภาพ วัตถุประสงค์นี้มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้พัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการวิเคราะห์วิจัยระดับสูง มุ่งคิดค้นเนื้อหาสาระที่แปลกใหม่จากเดิม นอกจากนี้ยังรวมถึงการฝึกอบรมเฉพาะทาง เช่น ด้านการเกษตร การอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์สุขภาพ เป็นต้น มักดำเนินการในรูปแบบการประชุมสัมมนาการฝึกอบรม การดูงาน การฝึกปฏิบัติเฉพาะ เป็นต้น

5. พัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลให้เต็มความสามารถและตอบสนองวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ คือการพัฒนาคนุชย์ในลักษณะบูรณาการให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกด้านทั้งทางร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม ความคิด ความสำนึก ความรับผิดชอบ ฯลฯ ซึ่งตามปกติจะเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา แต่หากสถานศึกษาไม่สามารถดูแลให้ครบถ้วนได้ ก็ต้องจัดส่วนเสริมเติมในลักษณะการฝึกอบรมเฉพาะ การแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนปกติหรือการใช้สื่อต่าง ๆ ช่วยเสริม รวมไปถึงการพัฒนาทักษะและคุณภาพของผู้ที่ทำงานแล้วหรือผู้ที่ผ่านการศึกษามาตามกระบวนการปกติ ให้สามารถติดตามความรู้ใหม่ๆ และวิทยาการที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง

ความสำคัญของการจัดการโรงเรียนประถมศึกษา

การจัดการโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง การวางแผน การจัดองค์การ การเร่งรัดและควบคุมการดำเนินงานของบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานทั้งหมดมุ่งไปสู่จุดประสงค์ของโรงเรียนที่กำหนดไว้ ดังนั้นการจัดการจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ถ้าหากปราศจากการจัดการแล้วการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษาอาจไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539, หน้า 158)

ขอบข่ายของการจัดการ โรงเรียนประถมศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2539, หน้า 159-160) กล่าวว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่มีบทบาท และหน้าที่ 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 บทบาทในฐานะที่เป็นสถาบันทางการศึกษาสถาบันหนึ่งของสังคม หรือ บทบาทในฐานะที่เป็นโรงเรียนในสังคม ในบทบาทด้านนี้โรงเรียนประถมศึกษาจะมีหน้าที่หลัก 2 ประการคือ

1. เป็นสถาบันทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ในการให้การศึกษา และฝึกอบรมแก่สมาชิกในชุมชนหน้าที่ในด้านนี้จะครอบคลุมการให้ความรู้ทางด้านวิชาการ ฝึกผู้เรียนให้มีทักษะและความสามารถในการประกอบอาชีพ และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

2. ตอบสนองความต้องการทั้งในส่วนของสังคมและบุคคลในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งในสังคม โรงเรียนจะต้องพยายามช่วยแก้ปัญหาของชุมชนที่ตั้งอยู่และปัญหาของมวลสมาชิกในชุมชน เช่นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาในการพัฒนาด้านอาชีพ โดยที่โรงเรียนจะเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เข้าสู่สังคมหรือชุมชนที่ตั้งนั้น

ประการที่ 2 บทบาทหน้าที่ในฐานะที่เป็นโรงเรียนประถมศึกษา เป็นบทบาทหน้าที่ที่เฉพาะเจาะจงลงกว่าบทบาทหน้าที่ในประการแรก ในบทบาทนี้โรงเรียนประศึกษามีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ให้การศึกษาเบื้องต้นที่กุลบุตร กุลธิดาโดยทั่วไปพึงจะได้รับ มุ่งหมายที่จะสร้างเสริมพัฒนาการเด็กด้วยการอบรมสั่งสอนขั้นมูลฐาน

2. ให้การศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

3. ให้การศึกษาภาคบังคับแก่พลเมืองที่อยู่ในเกณฑ์บังคับ

4. ปฏิบัติการต่างๆ ให้เป็นไปตามแบบแผนของทางราชการในฐานะที่เป็นสถานี่ราชการหน่วยหนึ่ง

5. เป็นแหล่งกลางของชุมชนทั้งในทางการศึกษาและพัฒนาชุมชน

งานในโรงเรียนประถมศึกษา

การที่โรงเรียนประถมศึกษาจะประสบความสำเร็จได้นั้น มาจากการดำเนินงานในหลายด้านดังต่อไปนี้

1. งานวิชาการ เป็นงานหลักของโรงเรียนประถมศึกษา งานด้านนี้จะครอบคลุมการเรียน การสอน การจัดหา และใช้สื่อการสอน การจัดหาบุคลากรในการสอน การประเมินผลการเรียน การจัดทำตารางเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา เป็นต้น

ขอบข่ายงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2539, หน้า 166-167) กล่าวว่างานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาควรจะครอบคลุมงานต่อไปนี้

1. งานหลักสูตร งานหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นการชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตร ประเมินและให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตร เสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรท้องถิ่น การจัดหาเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นต้น งานนี้จะต้องประสานสัมพันธ์ทั้งผู้บริหารหลักสูตรคือผู้บริหารโรงเรียน ผู้ใช้หลักสูตรคือครูและผู้เรียนคือนักเรียน
 2. งานจัดทำแผนการสอนและกำหนดการสอน เป็นการนำหลักสูตรมาจัดทำเป็นแผนการสอนและกำหนดการสอนเพื่อให้ครูนำไปสอน นอกจากจะจัดทำแผนการสอนและกำหนดการสอนแล้วจะต้องมีการปรับปรุงให้เหมาะสมและทันสมัยอยู่เสมอด้วย
 3. งานการสอน เป็นการนำเอาแผนการสอนไปใช้ในห้องเรียน การสอนถือว่าเป็นกิจกรรมร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ครูและนักเรียนต้องเผชิญหน้ากันในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยที่จะมีสื่อการเรียนการสอนเข้ามามีส่วนช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์
 4. งานจัดหาสื่อการสอน สื่อการสอนจะเป็นเครื่องช่วยในการเรียนการสอน จะทำให้ผู้สอนดำเนินการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ผลสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ความรับผิดชอบในการจัดหาสื่อนี้ จะรวมทั้งการผลิต การจัดซื้อ การขอ การแนะนำการใช้ การเก็บรักษาสื่อการสอนและงานบริการห้องสมุดโรงเรียน
 5. งานประเมินผลการเรียนการสอน เป็นงานที่มีความสำคัญมากประการหนึ่ง ในงานนี้จะครอบคลุมการจัดทำหรือจัดหาแบบทดสอบ การดำเนินการสอบ การวิเคราะห์ การประเมินและรายงาน
 6. งานนิเทศการสอน ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่าย หัวหน้าหมวดและครูวิชาการประจำกลุ่มโรงเรียน จะต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้สอนทั้งในด้านการสอน การใช้สื่อการสอน การประเมินผลและอื่น ๆ เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนภายในโรงเรียนประถมศึกษาได้รับความสำเร็จ
- นอกจากนี้ฝ่ายวิชาการจะต้องรับผิดชอบการจัดตารางสอน การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมความรู้ทางด้านวิชาการของโรงเรียน การฝึกอบรมครูในโรงเรียน และการให้บริการด้านวิชาการอื่น ๆ ในโรงเรียนอีกด้วย

2. งานธุรการ

สุรพันธ์ ชันด์ทอง (2525, หน้า 164 -165) กล่าวว่า งานธุรการโรงเรียน หมายถึง งานที่เกี่ยวกับเอกสารต่าง ๆ ของโรงเรียนที่จำเป็นต้องปฏิบัติ ทั้งที่เป็นงานภายในและงานติดต่อกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินกิจการไปได้เป็นอย่างดี ประสิทธิภาพถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ ให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างคล่องตัวยิ่งขึ้น

งานธุรการของโรงเรียนประถมศึกษาที่สำคัญ มีดังนี้

1. งานสารบรรณ ได้แก่ การรับ - ส่งหนังสือ หนังสือโต้ตอบ และการรักษาหนังสือราชการที่สำคัญ
2. งานการเงิน ได้แก่ การรับเงิน การจ่ายเงิน การบัญชี การซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ เป็นต้น
3. การจัดงบประมาณประจำปี ได้แก่ การจัดทำงบประมาณรายจ่าย
4. งานควบคุมพัสดุครุภัณฑ์ ได้แก่ การเบิกจ่ายครุภัณฑ์ การลงบัญชีครุภัณฑ์ การติดตามหมายเลขครุภัณฑ์ และการควบคุมพัสดุครุภัณฑ์ ให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ
5. งานทะเบียนนักเรียน ได้แก่ การจัดทำทะเบียนนักเรียน การออกใบรับรองและใบสุทธิ
6. งานการดูแลรักษาอาคารสถานที่ และควบคุมคุณภาพงานภารโรง ได้แก่ การดูแลและรักษาอาคารสถานที่ให้สะอาด สวยงาม ใช้การได้ดีอยู่เสมอ และการควบคุมดูแลคุณภาพงานภารโรง
7. งานการประชาสัมพันธ์ เป็นงานสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ การเผยแพร่ข่าวคราวและผลงานของโรงเรียน ตลอดจนการติดต่อกับผู้ปกครอง ฯลฯ เป็นต้น

3. งานบุคลากร

พนัส หันนาคินทร์ (2512, หน้า 61) กล่าวว่า งานบุคลากร หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับบุคลากรทุกประเภทที่อยู่ในโรงเรียน ได้แก่ การพิจารณาจัดสรรบุคลากรเข้าทำงาน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการทำงาน การบำรุงรักษา การพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ กำลังใจ ตลอดจนการพิจารณาความคิดเห็นความชอบ

บุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. บุคลากรที่สอนหนังสือ (Teaching Staff) ได้แก่ ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา หรือครูพิเศษ
2. บุคลากรที่ไม่ได้สอนหนังสือ (Non-teaching Staff) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ลูกจ้าง พนักงาน ตลอดจนคนงาน นักการภารโรง

นพพงษ์ บุญจิตรคุลย์ (อ้างใน อมรรัตน์ ปัญญาณะ, 2542, หน้า 13) กล่าวว่า งานบริหารบุคคลมีหลักอยู่ 4 ประการคือ

1. การเลือกสรรหาคนเข้ามาทำงาน
2. การบำรุงรักษาหรือบำรุงขวัญ
3. การพัฒนาคนที่เราเลือกเข้ามาทำงานแล้ว
4. การให้รางวัล การลงโทษ การโอน การย้าย หรือการให้ออกจากงาน

4. งานกิจการนักเรียน

สุรพันธ์ ยนต์ทอง (2525, หน้า 260) กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นด้วยความร่วมมือของนักเรียน เพื่อสนองความต้องการและความเข้าใจอันเป็นแนวทางเสริมสร้างประสบการณ์ และพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของนักเรียน กิจกรรมที่จัดขึ้นอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในห้องเรียน แต่อาจส่งเสริมกิจกรรมในห้องเรียนให้มีประโยชน์และคุณค่ามากขึ้น ส่วนมากจะจัดให้มีนอกเวลาเรียน มีบรรยากาศเป็นกันเองและมีครูที่ปรึกษาปฏิบัติงานร่วมด้วย

ประเภทของกิจกรรมนักเรียน

สุรพันธ์ ยนต์ทอง (2525, หน้า 262) กล่าวว่ากิจกรรมนักเรียนแบ่งออกเป็น 9 ประเภทคือ

1. สถานักเรียน

สถานักเรียน หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเป็นองค์การนักเรียน ซึ่งนักเรียนทุกคนเป็นผู้เลือกตั้งขึ้นมา ประกอบด้วย ประธานนักเรียน รองประธานนักเรียน เลขานุการ ทรัพย์สิน และกรรมการตามความเหมาะสม เพื่อช่วยเหลือโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของคณะนักเรียน กิจกรรมประเภทนี้เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักการทำงานและบริหารตามแบบประชาธิปไตยภายใต้การแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2. กิจกรรมเกี่ยวกับวิชาการ

กิจกรรมเกี่ยวกับวิชาการ หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการความสนใจและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้และส่งเสริมประสบการณ์กิจกรรมในห้องเรียนให้มีคุณค่าและมีประโยชน์กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เช่น ชุมนุมภาษาไทย ชุมนุมภาษาต่างประเทศ ชุมนุมวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

3. กิจกรรมกีฬา สุขภาพและอนามัย

กิจกรรมกีฬา สุขภาพและอนามัย หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นสนองความต้องการในด้านเสริมสร้างอุปนิสัยที่ดีงามเหมาะสม เช่น ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต การมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักแพ้ชนะและความเป็นผู้มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น การแข่งขันกีฬาระหว่างสี่หรือคณะ เป็นต้น

4. กิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม วัฒนธรรมและจริยธรรม

กิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม วัฒนธรรมและจริยธรรม หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการในแง่ที่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และความซาบซึ้งในคุณธรรมต่าง ๆ อันเป็นระเบียบและกฎเกณฑ์ซึ่งมนุษย์ยอมรับนับถือ อาจจะแบ่งออกเป็นชุมนุมศาสนา ชุมนุม วัฒนธรรม ชุมนุมจริยธรรม เป็นต้น

5. กิจกรรมที่เกี่ยวกับศิลปะ และการดนตรี

กิจกรรมที่เกี่ยวกับศิลปะ และการดนตรี หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการในด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างโรงเรียนและมีคุณค่าในทางเสริมสร้างความรัก ความซาบซึ้งในด้านศิลปะและดนตรีควบคู่กันไปกับการรักษาวัฒนธรรมของชาติด้วย เช่น ชุมนุมดนตรี ชุมนุมละคร ชุมนุมฟ้อนรำ ชุมนุมศิลปะการช่าง เป็นต้น

6. กิจกรรมเกี่ยวกับการพูดและการพิมพ์

กิจกรรมเกี่ยวกับการพูดและการพิมพ์ หมายถึง กิจกรรมที่ถ่ายทอดสื่อความหมายทางการพูดและการเขียน จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของนักเรียนที่จะแสดงออกซึ่งความคิดเห็น รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์และการตัดสินใจ จัดในรูปของชุมนุมหนังสือพิมพ์ ชุมนุมปาฐกถา ได้ว่าเป็นต้น

7. กิจกรรมที่เกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์

กิจกรรมที่เกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการที่นักเรียนจะปฏิบัติต่อชุมชนชน ต่อประเทศชาติและปลูกฝังให้รู้จักการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่น เช่น กิจกรรมลูกเสือ ชุมนุมผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

8. กิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการอาชีพ

กิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการอาชีพ หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมวิชาชีพต่างๆ ซึ่งทางโรงเรียนจัดให้มีขึ้น บางทีอาจจะนำไปสู่อาชีพของนักเรียนในอนาคตได้ เช่น ชุมนุมประดิษฐ์กรรม ชุมนุมข่าวพาณิชย์ ชุมนุมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นต้น

9. กิจกรรมที่เกี่ยวกับสังคม

กิจกรรมที่เกี่ยวกับสังคม หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุข รู้จักหน้าที่พึงปฏิบัติต่อกัน รู้จักความร่วมมือในกิจการที่ตนเองต้องร่วมเป็นสมาชิก เช่น กิจกรรมโฮมรูม การทัศนศึกษา การอยู่ค่ายพักแรม การจัดงานในวันสำคัญ เป็นการให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสถาบันต่างๆ

การบริหารกิจการนักเรียน

สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2525, หน้า 246) กล่าวว่า งานบริหารกิจการนักเรียน หมายถึง การบริหารและนิเทศกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการสอนในห้องเรียน

เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับสังคมการจัดสวัสดิการให้กับนักเรียน การแนะแนว วินัย และกิจกรรมนักเรียน

ประเภทของการบริหารกิจการนักเรียน

Tripp (อ้างใน สุรพันธ์ ยนต์ทอง, 2525, หน้า 249) แบ่งการบริหารกิจการนักเรียนออกเป็น

4 ประเภทคือ

1. ด้านสวัสดิการ (Welfare functions) ภารกิจด้านนี้เน้นการให้บริการและสวัสดิการแก่นักเรียนเป็นสำคัญ ได้แก่

- 1.1 บริการด้านแนะแนว
- 1.2 บริการด้านทุนการศึกษา
- 1.3 บริการด้านการทดสอบเพื่อการแนะแนว
- 1.4 บริการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล
- 1.5 บริการด้านอาหาร
- 1.6 บริการด้านจดหมายและไปรษณีย์
- 1.7 บริการด้านการเรียนรักษาดินแดนและการขอผ่อนผันการเข้ารับราชการทหาร
- 1.8 บริการด้านการรับส่งนักเรียน
- 1.9 บริการด้านเกี่ยวกับศิษย์เก่า

2. ด้านการควบคุม (Control functions) ได้แก่

- 2.1 การรับเข้าเรียน
- 2.2 งานทะเบียน
- 2.3 หอนอนและนักเรียนเดินเรียน

3. กิจกรรมร่วมหลักสูตร (Cocurricular functions) ภารกิจด้านนี้เน้นงานด้านกิจกรรมนักเรียน

- 3.1 สโมสรนักเรียน
- 3.2 กิจกรรมที่นักเรียนปกครองกันเอง
- 3.3 กิจกรรมกีฬา และกรีฑา
- 3.4 กิจกรรมด้านสังคมและวัฒนธรรม
- 3.5 ความสัมพันธ์กับชุมชน
- 3.6 การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน

4. ด้านการสอน (Teaching functions) ได้แก่

- 4.1 การปฐมนิเทศ

4.2 การสอนซ่อมเสริม

4.3 การสอนพิเศษ

พนัส หันนาคินทร์ (อ่างใน สุรพันธ์ ยนต์ทอง, 2525, หน้า 250) ได้สรุปเกี่ยวกับการบริหารงานด้านบริการนักเรียนนั้นแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การจัดกิจกรรมนักเรียน ซึ่งได้แก่ ประโยชน์หลักการในการจัดประเภทของกิจกรรมและการประเมินผลกิจกรรม
2. การจัดบริการแนะแนว ได้แก่ บริการต่าง ๆ ของการแนะแนวหน้าที่ของครูในฐานะผู้แนะแนว กิจกรรมในการแนะแนวและการประเมินผลการแนะแนว
3. การรักษาวินัยในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ประเภทของวินัย การแก้ไขและการป้องกันวินัยกับสุขภาพจิต ครูใหญ่กับการรักษาวินัยของโรงเรียน
4. บริการอื่นๆ ที่จัดให้แก่ นักเรียน เช่น บริการสุขภาพ การจัดหาอาหารกลางวัน การจัดร้านค้า การจัดให้ความปลอดภัยแก่นักเรียน เป็นต้น

5.งานอาคารสถานที่

งานอาคารสถานที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

ภิญโญ สาธร (2516, หน้า 64) กล่าวถึงงานอาคารสถานที่ว่า เป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งในการบริหารโรงเรียน แม้โรงเรียนจะมีอาคารไม่ทันสมัย ไม่มีตึกหอรู ๆ และอุปกรณ์ดี ๆ อาจใช้ความสามารถดัดแปลงอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้ดูทันสมัย และดัดแปลงอุปกรณ์ที่มีอยู่ให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างดีและเต็มที่ด้วย

งานบริหารอาคารสถานที่

สุรพันธ์ ยนต์ทอง (2525, หน้า 282) กล่าวว่า งานบริหารอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนอาจแบ่งได้ 4 ด้านดังนี้

1. ด้านอาคารเรียน

1.1 ควรมีอาคารเรียนที่ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ตามความมุ่งหมาย โดยถือว่าเอาประโยชน์ที่จะเกิดผลดีกับการเรียนการสอน ความปลอดภัย สงบสุข ร่มเย็น เป็นสำคัญ

1.2 ดัดแปลงได้หลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นฝ้ากันห้อง หรือวัสดุอุปกรณ์ใด ๆ เกี่ยวกับอาคาร แม้กระทั่งตัวอาคารควรดัดแปลงแก้ไขเพิ่มเติมได้ง่าย ไม่ต้องทุบทำลายหรือยุ่งยากเมื่อต้องการเปลี่ยนแปลง เพื่อความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

1.3 บรรยากาศเหมือนบ้านสำหรับเด็ก เพดานต่ำ มีม่านบังตา ผังทาสีเย็นตา พื้นต้องมีสีอ่อนด้วย โตะเก้าอี้เป็นระเบียบสะดวกต่อการใช้สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้อาคารเรียนมีลักษณะน่าอยู่

1.4 ทนทานต่อการใช้งานทั้งถูกวิธีและไม่ถูกวิธี อาคารและเครื่องใช้ควรแข็งแรงทนการใช้อย่างไม่ทะนุทะนอม และควรเป็นอาคารถาวร

1.5 มีความสมบูรณ์ หมายถึงมีอาคารสถานที่และเครื่องใช้บริบูรณ์ เช่น มีห้องสมุด ห้องอาหาร สนามเด็กเล่น ห้องน้ำ ห้องส้วม ฯลฯ

1.6 ที่ตั้งของอาคารควรถูกสุขลักษณะ เช่น ทิศทางของแสงและลม

1.7 ควรบำรุงรักษา และซ่อมแซมอาคารเรียนให้อยู่ในสภาพดีเสมอ

2. ด้านห้องเรียน ห้องเรียนควรอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้เป็นสัดส่วนเรียบร้อย หลักในการจัดห้องเรียนควรคำนึงถึงดังนี้

2.1 ขนาดห้องเรียน ควรมีความเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน

2.2 ความสะอาด ห้องเรียนควรสะอาดเรียบร้อย อุปกรณ์ต่าง ๆ ควรจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ

2.3 ปราศจากสิ่งรบกวน เช่น เสียง กลิ่น ควัน

2.4 ควรจัดห้องเรียนให้อากาศถ่ายเทได้สะดวกไม่ร้อนอบอ้าว แสงสว่างเพียงพอ

2.5 ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นในการสอน

2.6 ควรใช้ห้องเรียนให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนมากที่สุด

2.7 การจัดห้องเรียนควรคำนึงถึงพัฒนาการของเด็ก

3. ด้านอาคารประกอบและห้องพิเศษ โรงเรียนควรมีห้องพิเศษ เช่น ห้องสมุด ห้องพยาบาล ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องประชุม ห้องพลานามัย ห้องพักรู และห้องอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งหลักในการจัดห้องอุปกรณ์ต่าง ๆ ควรมีหลักการดังนี้

3.1 ควรมีห้องสมุดโดยเฉพาะ

3.2 ควรมีห้องพยาบาลพร้อมทั้งอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฐมพยาบาล

3.3 ควรจัดให้มีโรงฝึกงาน หรือหัตถศึกษาที่มีอุปกรณ์พร้อมเพียง

3.4 ควรมีห้องรับประทานอาหารร่วมกันสำหรับนักเรียนและครู

3.5 ควรมีเรือนเพาะชำเพื่อส่งเสริมการเรียนวิชาเกษตร วิทยาศาสตร์หรือวิชาอื่น ๆ

3.6 ควรมีห้องพักรู

4. ด้านบริเวณ โรงเรียน การจัดบริเวณโรงเรียนควรจัดให้เหมาะกับกิจกรรมและเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของนักเรียน ควรมีบริเวณพอเหมาะกับจำนวนนักเรียน นอกจากนี้ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ด้วยคือ

4.1 ควรมีความปลอดภัย ไม่มีหลุมบ่อ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่เด็กนักเรียน

4.2 ควรปลูกต้นไม้เพื่อให้ความร่มรื่นแก่เด็ก

4.3 ควรตกแต่งและดูแลบริเวณโรงเรียนให้ใช้การได้ดี และถูกสุขลักษณะอยู่เสมอ

4.4 ควรมีสถานที่ให้เด็กเล่นอย่างเพียงพอ

6. งานความสัมพันธ์ชุมชน

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบันการศึกษานอกจากจะมีหน้าที่ให้การศึกษา และอบรมแก่เยาวชนในวัยเรียนแล้ว ยังเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญมากของท้องถิ่น เป็นศูนย์กลางแห่งความรู้และการบริการต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาต้องดำเนินการให้บรรลุผลตามบทบาทและหน้าที่ของโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สุรพันธ์ ชันด์ทอง (2525, หน้า 315) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เสนอรายงานให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับกิจการและข่าวสารของโรงเรียน
2. รับทราบข่าวสารการเคลื่อนไหวภายนอก เพื่อประโยชน์ของโรงเรียน
3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจความสำคัญของการศึกษา และรู้ดีว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่ต้องสนใจต่อการศึกษา
4. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลจัดการศึกษาของโรงเรียน
5. ส่งเสริมชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการวางแผนเป้าหมายของการศึกษาและการพัฒนาการเรียนการสอน
6. สร้างความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างโรงเรียน บ้าน ชุมชน หรือท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ให้เกิดขึ้น โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง ประชาคม ศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรม
7. เสนอความรู้ทางด้านความก้าวหน้าและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอื่น ๆ ในสังคม

8. เพื่อเป็นหนทางในการประเมินผลของการดำเนินงานของโรงเรียนจากชุมชน
9. แก้ไขข้อข้องใจและสิ่งที่ประชาชนเข้าใจโรงเรียนผิด ๆ ช่วยทำให้ประชาชนมองโรงเรียนในแง่ดี ด้วยความเชื่อถือ และนิยมยกย่อง

บทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อชุมชน

1. ให้การศึกษาที่ตรงกับความต้องการและระดับความสามารถของคนในชุมชน
2. มีส่วนช่วยให้ประชาชนปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ทั้งในแง่ของการครองชีพ สุขภาพอนามัย เจตคติ ความเชื่อ

3. มีส่วนช่วยให้สมาชิกของชุมชนรู้จักทรัพยากรของท้องถิ่น รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ทัศนคติในท้องถิ่นของตนเอง
4. สร้างบรรยากาศประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น ทั้งในโรงเรียนและในชุมชน
5. อนุญาตให้ใช้สถานศึกษา เพื่อจัดกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนให้ขอยืมเครื่องมือเครื่องใช้บางอย่าง เช่น เครื่องขยายเสียง ฯลฯ เมื่อมีงานชุมชนในท้องถิ่น
6. เปิดโอกาสให้ประชาชนมาใช้ห้องสมุดของโรงเรียนในการค้นคว้าหาความรู้
7. จัดพิมพ์หนังสือ วารสาร และเขียนบทความ เพื่อเผยแพร่การศึกษาแก่ชุมชน
8. ติดต่อขอรับบริจาคทรัพย์สิน และสิ่งของจากสมาคม หรือองค์กรกุศลต่าง ๆ เพื่อบริจาคให้แก่โรงเรียนเพื่อให้เด็กนักเรียนที่ยากจน
9. จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู เพื่อจะได้เป็นสื่อสัมพันธ์ และให้ได้รับความร่วมมือในกิจการต่าง ๆ จากผู้ปกครอง
10. พยายามทุกวิถีทางที่จะให้ครูในโรงเรียน ออกไปเยี่ยมนักเรียนในชั้นของตนที่บ้าน
11. เปิดโอกาสให้ราษฎรในจังหวัดเข้าร่วมกำหนดนโยบายการศึกษาของจังหวัดหรือชุมชนนั้น
12. ให้ประชาชนได้ทราบความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าทางการศึกษาของโรงเรียน
13. มีส่วนร่วมในอาชีพให้แก่ราษฎรในท้องถิ่น
14. พยายามทุกวิถีทางที่จะปลูกฝังนิสัยรักการอ่านหนังสือให้แก่ประชาชนในชนบท
15. ร่วมในการชุมนุมทางศาสนา หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ ๆ ของท้องถิ่น

คุณภาพของครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา

ความหมายของคำว่า “ครู”

คำว่า “ครู” มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีว่า “ครุ – ครุ” หรือจากภาษาสันสกฤตว่า “ครุ” ในความหมายที่เป็นคำนาม แปลว่า ผู้สั่งสอนศิษย์ หรือผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ และในความหมายที่เป็นคำวิเศษณ์ในภาษาบาลีแปลว่า หนัก สูง ส่วนในภาษาสันสกฤตแปลว่า ใหญ่ หนัก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2531, หน้า 168)

ยนต์ ชุ่มจิต (อ้างใน วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2544, หน้า 116) กล่าวว่า ครู คือ บุคคลที่มีประสบการณ์หรือมีการศึกษามากหรือดีเป็นพิเศษ หรือมีทั้งประสบการณ์และการศึกษาดีเป็นพิเศษ ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่สามารถช่วยทำให้บุคคลอื่น ๆ เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาการก้าวหน้าได้

วิลเลียม ดัจจิตสมคิต (2544, หน้า 116) กล่าวว่า ครู หมายถึง ผู้อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ เป็นผู้ที่มีความหนักแน่นควรแก่การเคารพบูชาของศิษย์ แต่ปัจจุบันครู หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพอย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่สอนคน และมักจะใช้กับผู้สอนในระดับที่ต่ำกว่าวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรืออุดมศึกษา

บทบาทของครู

เสริมศรี ไชยศรี (2539, หน้า 2-4) กล่าวถึงบทบาทครูในลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

1. ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ หมายถึง เป็นผู้จัดประสบการณ์ให้เด็กโดย

1.1 กำหนดวัตถุประสงค์ให้เกี่ยวข้องกับชีวิตและสิ่งซึ่งเป็นที่ต้องการของเด็กและสังคม รวมทั้งสร้างวัตถุประสงค์ที่แสดงถึงพฤติกรรมที่สังเกตได้และวัดได้เพื่อเป็นแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการสอน

1.2 แนะนำเด็กให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น โดยจัดให้มีประสบการณ์ต่าง ๆ และต้องเลือกจัดเนื้อหาและวิธีสอนให้เหมาะสมกับความต้องการทางจิตวิทยาของผู้เรียน

1.3 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้น่าสนใจและมีประโยชน์ เช่น ประสบการณ์ที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ เตรียมนักเรียนให้รู้จักตัดสินใจ และมองอนาคตหรือช่วยให้นักเรียนพิจารณาถึงแหล่งที่ทำให้เกิดระบบค่านิยมของคนและรู้จักศึกษาสำรวจตนเองได้

1.4 มีความสามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้

1.5 แสดงถึงสมรรถภาพและความตั้งใจที่จะยอมรับความรับผิดชอบในอาชีพเพื่อที่จะเป็นผู้นำในอาชีพครู

2. ครูเป็นตัวอย่างที่ดี คุณลักษณะส่วนตัวของครู เจตคติต่ออาชีพ นิสัยในการทำงาน ศิลธรรม ความกล้า ความจริงใจ ความตรงต่อเวลา สิ่งเหล่านี้จะถูกถ่ายทอดโดยไม่รู้ตัวจากความเป็นครูนั่นเอง

3. ครูเป็นผู้แนะนำและแนะแนว ทั้งในด้านการเรียน และปัญหาอื่น ๆ ดังนั้นครูจะต้องพยายามค้นหาความต้องการและความสนใจของเด็กอยู่เสมอ

4. ครูเป็นสมาชิกของสังคมโรงเรียน เป็นผู้ฟังที่ดี เต็มใจทำงาน พิจารณาความรู้สึกรู้สึกของผู้อื่นนับถือประเพณีของโรงเรียน รู้จักงานบริการของโรงเรียนและวิธีการที่ถูกต้องในการทำงานต่าง ๆ

5. ครูเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในปัจจุบันสังคมต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการศึกษาของเด็กมากที่สุด ครูจึงมีบทบาทมากในการสร้างความสัมพันธ์ หรือสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียน และชุมชน ครูจึงเป็นตัวกลางสื่อสารวัฒนธรรม เช่น ประเพณี ประเพณี ขนบธรรมเนียมและขบวนการทางสังคมต่าง ๆ ไปในตัว

6. ครูเป็นสมาชิกของอาชีพครู ภูมิใจในอาชีพ ปรับปรุงตัวเองตลอดเวลา พัฒนาทักษะ การเรียนรู้ ระเบียบวินัย และการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความคิด วิพากษ์ วิचारณ์ เสริมสร้างค่านิยม ที่เหมาะสมสำหรับอาชีพครู มีจรรยาบรรณของครู เป็นต้น **ลักษณะของครูที่ดี**

เสริมศรี ไชยสร (2539, หน้า 4 - 7) กล่าวว่าลักษณะของครูที่ดี มีดังนี้

1. ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการสอน

- 1.1 รักอาชีพครู มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีวิญญานของความเป็นครู
- 1.2 เตรียมการสอน ใช้เทคนิคการสอนที่น่าสนใจหลาย ๆ แบบ และสามารถวิเคราะห์ ปัญหาการเรียนรู้เพื่อสอนให้ดีขึ้นได้
- 1.3 ต้องรับผิดชอบในผลการสอน และยอมเปลี่ยนแปลงความคิดหรือวิธีการบางอย่าง โดยยึดข้อมูลที่ได้เป็นหลัก นอกจากนั้นควรเต็มใจเปิดเผยข้อมูลให้เพื่อนครูด้วยกัน หรือในบางกรณีให้ชุมชนเพื่อช่วยกันคิดแก้ไขให้ดีขึ้น
- 1.4 มีความรู้ในวิชาที่สอน และต้องค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตนเองให้ทันต่อ เหตุการณ์ และมีประสบการณ์กว้างขวางอยู่เสมอ
- 1.5 ยึดหลักประชาธิปไตยในการสอน เช่น พยายามให้เด็กแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด ยอมรับฟังความเห็นของนักเรียน
- 1.6 ปลุกฝังค่านิยมและทัศนคติที่ดีแก่เด็ก
- 1.7 สนใจและตั้งใจสอน
- 1.8 เอาใจใส่และให้ความสนใจนักเรียนเท่าเทียมกัน
- 1.9 รู้จักนำปัญหาในชีวิตประจำวันมาประยุกต์เข้ากับหลักสูตรได้
- 1.10 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 1.11 เป็นผู้มีการศึกษา คือสามารถคิด และสื่อความหมายได้ชัดเจน มีมนุษยธรรม รอบรู้เพื่อพัฒนาตนเองและผู้อื่น
- 1.12 มีปรัชญาการศึกษาส่วนตัวเพื่อเป็นรากฐานในการตัดสินใจในห้องเรียนและ เกี่ยวกับอาชีพครู เช่น พิจารณาอยู่เสมอว่าโรงเรียนมีไว้เพื่ออะไร

2. ด้านคุณธรรม จริยธรรม และบุคลิกภาพ

ครูที่ดีต้องปฏิบัติหรือมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 2.1 มีคุณธรรม เช่น เมตตากรุณา ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ และยุติธรรม เป็นต้น
- 2.2 มีความสุภาพ อ่อนโยน
- 2.3 วางตัวได้เหมาะสมกับกาลเทศะ

2.4 ประพฤติตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียน

2.5 จริงใจและเป็นกันเองกับนักเรียน

2.6 มีมนุษยสัมพันธ์ดี

2.7 เชื่อมั่นในตนเอง เคารพตนเองและผู้อื่น

2.8 เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

2.9 แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

2.10 ใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

2.11 สามารถควบคุมอารมณ์ได้ มีความสุขุมรอบคอบและคำนึงถึงเหตุผล

2.12 ตรงต่อเวลา

2.13 ทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ เช่น พัฒนาหมู่บ้าน หรือให้ความร่วมมือ

ในกิจกรรมสังคมต่าง ๆ

2.14 สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ

2.15 พยายามเข้าใจปัญหาและแก้ปัญหของนักเรียน เป็นที่พึ่งและที่ปรึกษาของ

นักเรียนในด้านต่าง ๆ

2.16 ทำตนให้เป็นที่น่าเชื่อถือแก่คนทั่วไป

2.17 มีบุคลิกดี สง่าผ่าเผย เสียงดังฟังชัด ไม่ทุพพลภาพอันเป็นอุปสรรคต่อการสอน

2.18 มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ

ลักษณะของครูไทยที่พึงประสงค์

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2544, หน้า 149) กล่าวว่าลักษณะของครูไทยที่พึงประสงค์ ควรมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีความรู้ดี ลักษณะของครูที่ดีในด้านนี้ ได้แก่ คุณสมบัติส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการที่จะสอน ตลอดจนการเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี เฉลียวฉลาด เชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เป็นต้น ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของครูคือการสอนดีและปกครองดี สามารถอธิบายได้รวบรัดชัดเจน สอนสนุก ทำเรื่องที่ยากให้ง่ายได้ ควบคุมชั้นเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย เป็นต้น

2. มีบุคลิกภาพดี ลักษณะของครูที่ดีในด้านนี้ ได้แก่ รูปร่างท่าทางดี แต่งกายสะอาด เรียบร้อย พูดจาไพเราะนุ่มนวล น้ำเสียงชัดเจน มีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น นอกจากนี้ครูยังต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ มีอัธยาศัยไมตรีกับทุกคน

3. มีคุณธรรมจริยธรรม ลักษณะของครูที่ดีในด้านนี้ ได้แก่ การประพฤติดี เว้นจาก อบายมุขทั้งปวง กระทำแต่สิ่งที่ดีที่สุจริต ทั้งกาย วาจา และใจ และต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ประจำใจ คือซื่อสัตย์ เสียสละ มีเมตตากรุณา ยุติธรรม และมานะอดทน เป็นต้น

คุณภาพการจัดการศึกษา

คุณภาพของการศึกษาเป็นประเด็นที่ประเทศไทยกำลังพัฒนาให้ความสนใจกันมากใน ระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา นักวิชาการยังไม่มี ความชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องของคุณภาพการศึกษาว่าจะใช้ เกณฑ์ใดเป็นเกณฑ์เครื่องกำหนด แต่ส่วนใหญ่ยังคงยึดเอาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือ ประสิทธิภาพของผลผลิตเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพ แท้ที่จริงแล้วคุณภาพของการศึกษาประถมศึกษา ควรจะหมายถึง การศึกษาที่

1. มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาในหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของรัฐ (โดยมี พื้นฐานอยู่บนความต้องการของสังคม)
2. มีความสอดคล้องเหมาะสมกับชีวิตจริงและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต
3. มีมาตรการ กระบวนการดำเนินงานและติดตามนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่าง ถูกต้องครบถ้วน
4. ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะตามที่ต้องการในทุกมิติ (อ้างจาก สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์, 2526 , หน้า 12)

ความหมายของความพึงพอใจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานความพึงพอใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 775) ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ

ชรีณี เดชจินดา (อ้างใน พิเศษ รวมทรัพย์, 2538, หน้า 6) ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่ง หรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องความรู้สึก พอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองหรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับ หนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่รับการ ตอบสนอง

กู๊ด (Good 1973, หน้า 13) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจหมายถึงสภาพหรือระดับ ความพึงพอใจที่เป็นผลมาจากความสนใจและทัศนคติของบุคคล ที่มีต่อคุณภาพและสภาพของงาน นั้น

โวล์แมน (Wolman 1973, หน้า 33 อ้างใน วติน ปาลเดชพงศ์ 2539, หน้า 12) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึก (feeling) มีความสุขเมื่อคนเราได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย (goal) ความต้องการ (wants)หรือแรงจูงใจ (motivation)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow 1970, 23-25) เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจหรือความต้องการที่เป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียงที่สุดทฤษฎีหนึ่ง ได้แก่ ทฤษฎีลำดับความต้องการของ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ซึ่งมีแนวคิด ดังนี้

1. ความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้น โดยจะเริ่มจากความต้องการขั้นต่ำสุดไปหาความต้องการสูงสุด
2. ความต้องการของมนุษย์มีความต่อเนื่อง มนุษย์มีความต้องการไม่สิ้นสุด เมื่อความต้องการอันหนึ่งอันใดได้รับการตอบสนอง ก็จะเกิดความต้องการชนิดใหม่ขั้นขึ้นอีก
3. เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการระดับต่ำแล้ว ก็จะมีความต้องการระดับสูงขึ้นไป แต่บางครั้งเมื่อความต้องการระดับสูงได้รับการตอบสนองแล้ว ก็อาจจะเกิดความต้องการระดับต่ำอีกได้
4. ความต้องการแต่ละระดับของมนุษย์ มีความเกี่ยวเนื่องกันและซ้ำซ้อนกันอยู่แม้ว่าความต้องการระดับหนึ่งระดับใดหายไปแล้ว เกิดความต้องการระดับอื่นเข้ามาแทนที่ แต่ความจริงแล้วความต้องการเหล่านั้นได้รับการตอบสนองเพียงบางส่วนเท่านั้น ดังนั้นความต้องการทุกระดับไม่สามารถแยกออกจากกันได้เด็ดขาด

ความหมายของความต้องการ

ความหมายของคำว่า “ความต้องการ” ในทางจิตวิทยา หมายถึงสภาพที่อินทรีย์ขาดสมดุล ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อกลับเข้าสู่สภาพเดิม (ปราณี รามสูต, 2528, หน้า 45)

Legan (อ้างใน เกรียงไกร ไชยเมืองดี, 2538, หน้า 22) ได้ระบุให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า “...ความต้องการ คือ ความแตกต่างกันระหว่างสภาพที่เป็นปัจจุบันกับสภาพที่จะให้เป็นในอนาคต สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น หมายถึง สภาพที่เป็นจริง สภาพที่จะให้เป็นไปในอนาคต คือสภาพที่พึงประสงค์...”

นอกจากนั้น ความต้องการทางการศึกษา Knowles (อ้างใน เกรียงไกร ไชยเมืองดี, 2538, หน้า 22) กล่าวถึงความต้องการทางการศึกษาว่า “...หมายถึง บางสิ่งบางอย่างที่บุคคลควรจะได้

เรียนรู้เพื่อจะได้เป็นผลดีสำหรับตัวเอง ผลดีสำหรับองค์กรหรือผลดีของสังคม ความต้องการด้านการศึกษาที่จริงแล้วก็คือ ช่องว่างระหว่างความสามารถของบุคคลแต่ละคนในปัจจุบันกับความสามารถที่สูงกว่าและที่บุคคลหรือองค์กรหรือสังคมคาดไว้ว่าจะต้องมี...”

ทฤษฎีความต้องการ

มนุษย์ทุกคนย่อมมีความต้องการไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานที่ทุกคนต้องมีร่วมกันในการดำรงชีวิต ความต้องการเหล่านี้เป็นแรงผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาเพื่อสนองความต้องการ ดังที่ เยาวพา เดชะคุปต์(2542ก, หน้า 32-33) ได้กล่าวถึงนักจิตวิทยาและนักปรัชญาที่ศึกษาทฤษฎีความต้องการได้แก่ Maslow ว่าได้ศึกษาความต้องการของมนุษย์ เขาเชื่อการได้ปรับตัวและการได้รับประสบการณ์จากการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมควรเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับธรรมชาติของมนุษย์และเป็นปรัชญาการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ ในความคิดของ Maslow ไม่มีทฤษฎีใด ๆ ที่จะสมบูรณ์ในการศึกษาถึงธรรมชาติของมนุษย์ เพราะธรรมชาติเป็นสิ่งที่ละเอียด เขาเชื่อว่านิสัย การปรับตัว บุคลิกภาพ รวมทั้งพฤติกรรมในการป้องกันตนเองของมนุษย์ เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ที่ผ่านมา บุคคลที่จะสามารถเผชิญกับสถานการณ์ในอนาคตและมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันได้ด้วยดี ควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่น มีความเด็ดเดี่ยวไม่หวั่นไหวต่อสิ่งใด ๆ สิ่งที Maslow มุ่งหวังในการพัฒนาบุคคล คือการหาวิธีทางที่จะให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิตซึ่งเป็นความสามารถและความต้องการขั้นสูงสุดของชีวิตมนุษย์

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนจะมีความต้องการในการแสวงหาสิ่งแปลกใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการให้กับตนเอง ซึ่งความต้องการก็มีหลายอย่าง ตั้งแต่ความต้องการขั้นต่ำถึงความต้องการขั้นสูงแต่มนุษย์จะต้องมีการตอบสนองความต้องการพื้นฐานก่อนจึงจะสามารถตอบสนองความต้องการขั้นสูงอื่น ๆ ต่อไปได้

ทฤษฎีความต้องการของ Maslow ได้ลำดับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ 5 ขั้น ไว้ดังนี้
ขั้นที่ 1 ความต้องการทางสรีระ (Physiological Needs) ความต้องการด้านสรีระนี้เป็นความต้องการพื้นฐานที่สำคัญที่สุดทางการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำ อากาศและอุณหภูมิ การหลับนอน การขับถ่าย เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง (Safety and Security Needs) คือความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง ซึ่งได้แก่ความรู้สึกมั่นคงความปลอดภัยจากการคุกคามปลอดภัยจากความวิตกกังวล ตลอดจนการหลีกเลี่ยงอันตรายหรือความเจ็บปวดต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Love and Belonging Needs) คือความต้องการความรักอยากให้คุณเป็นที่รัก เป็นที่ยอมรับจากกลุ่ม โดยปกติแล้วบุคคลมักจะอยู่ร่วมกัน ดังนั้นจึงต้องการความรักและต้องการมีส่วนร่วมในกลุ่มให้ยอมรับตนเอง เช่นกลุ่มครอบครัว กลุ่มสังคม กลุ่มทำงาน เป็นต้น

ขั้นที่ 4 ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องจากผู้อื่น (Safe Esteem needs) คือความต้องการที่จะให้ผู้อื่นมายกย่องคุณนี้เป็นความปรารถนาของบุคคลที่ทำให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ขึ้นได้เป็นอันดับมาก เช่น บางคนมีการใช้จ่ายแบบฟุ่มเฟือยเกินฐานะของตนเองเพื่อให้บุคคลอื่นได้ยกย่องคุณ เป็นต้น

ขั้นที่ 5 ความต้องการที่จะบรรลุถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง (Needs for Self-Actualization) คือความต้องการสูงสุดของบุคคลที่บุคคลจะต้องพยายามกระทำ สิ่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสมและความสามารถของตนเอง เช่น ครูสอนหนังสืออย่างไม่เกิดความเบื่อหน่าย สอนด้วยความสุขสบายใจ เป็นต้น

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow แสดงให้เห็นว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของตน แล้วจะค่อย ๆ พัฒนาขึ้น โดยที่ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะลดแรงผลักดันลง ขณะที่ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองอาจจะก่อให้เกิดความไม่พอใจ ความคับข้องใจ ความเครียดหรือความขัดแย้งเกิดขึ้น

นอกจากนั้น มัลลิกา ดันสอน (2544, หน้า 38) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการของ McClelland ว่า ได้แยกความต้องการของบุคคลออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. ความต้องการประสบความสำเร็จ (Need for Achievement)
2. ความต้องการมีส่วนร่วม (Need for Affiliation)
3. ความต้องการมีอำนาจ (Need for Power)

McClelland ได้ให้แนวความคิดว่า บุคคลมีความต้องการใดสูง ความต้องการนั้นก็ส่งผลต่อพฤติกรรมที่จะสร้างความพอใจให้กับเขา

สรุปได้ว่า ความต้องการของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาโดยเฉพาะความต้องการพื้นฐาน มนุษย์จะพยายามตอบสนองความต้องการของตน เพื่อให้มีชีวิตที่สมบูรณ์ มีความสุขสมตามความปรารถนา ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลนั้นแสวงหาวิธีการหรือดำเนินการเพื่อสนองตอบความต้องการนั้นและเมื่อได้รับการตอบสนองก็จะทำให้บุคคลนั้นเกิดความพึงพอใจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยที่พอจะสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

ศรีสุตา ศิริสิทธิ์ (2529) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับการให้การบ้านแก่นักเรียน พบว่า ครูและผู้ปกครองมีความเห็นตรงกันว่า การบ้านเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูควรให้อย่างสม่ำเสมอตามลักษณะของบทเรียน เพราะการบ้านเป็นการฝึกฝนทบทวนบทเรียน ฝึกความรับผิดชอบของนักเรียน นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้ปกครองมีโอกาสใกล้ชิดและทราบพัฒนาการทางการเรียนของนักเรียน ครูและผู้ปกครองสามารถร่วมมือแก้ไขปัญหาค้นคว้าของนักเรียนได้ สำหรับการบ้านนั้นควรคำนึงถึงเวลา สภาพแวดล้อมและความสามารถของนักเรียนด้วย

ศิริรัตน์ งามอยู่ (2536) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินงานในโรงเรียนของโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย (แผนกประถม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน พบว่าผู้ปกครองต้องการให้ทางโรงเรียนอบรมสั่งสอนติดตามพฤติกรรมนักเรียนอย่างใกล้ชิด ทั้งในและนอกเวลาเรียน ตลอดจนให้คำปรึกษาแนะแนวในการแก้ปัญหาทั้งทางการเรียนและปัญหาส่วนตัว นอกจากนี้ยังต้องการให้ทางโรงเรียนจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองมากยิ่งขึ้นทั้งทางด้านวิชาการและด้านสังสรรค์ รวมทั้งการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเพื่อประโยชน์ของนักเรียน

โสภา สามแก้ว (2541) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อโรงเรียนบ้านหนองปิด พบว่า ผู้ปกครองต้องการเน้นการสอนภาษาไทย ความสามารถของนักเรียน ความกล้าแสดงออก ความเชื่อมั่นในตนเอง การตรวจการบ้านอย่างสม่ำเสมอ ความเข้มงวดเรื่องระเบียบวินัย การเคารพในที่สาธารณะ การพูดจาที่สุภาพของนักเรียน การจัดกิจกรรมที่เน้นเรื่องความสามัคคีในหมู่คณะ

พิภพ ไวทยกุล (2541) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนปียมิตรวิทยา พบว่า ในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีการใช้เทคนิคการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการวิเคราะห์สภาพเด็กเป็นรายบุคคล และรายกลุ่ม ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ในด้านกิจการนักเรียน พบว่าการบริการโภชนาการและสุขภาพ ভালถูกสุขลักษณะ มีการจัดสวัสดิการและให้ความช่วยเหลือนักเรียน ได้มีโอกาสเรียนได้อย่างเต็มที่และมีกิจกรรมการแนะแนวที่เป็นระบบ ในด้านสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน พบว่ามีกิจกรรมส่งเสริมความสามารถพิเศษของนักเรียนเป็นรายบุคคลที่ช่วยทำให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหา

เกษม กุลชิงชัย (2542) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาของโรงเรียนอัสสัมชัญลำปาง พบว่า โรงเรียนยังมีการสอนแบบเก่า ความประพฤติไม่เหมาะสมของผู้บริหารและครูบางคน การเอาใจใส่และการลงโทษนักเรียนโดยไม่มีเหตุผล ใช้อารมณ์ การแพร่ระบาดของยาเสพติดและการเรียนเก็บเงิน ค่าอุปกรณ์การเรียนบ่อยเกินไป

กรรณิการ์ ต๊ะเสาร (2547) ได้ศึกษาความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนธรรมสาริต จังหวัดลำพูน พบว่า ผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์ ส่งเสริมด้านกีฬา ระเบียบวินัยและมีครูเอาใจใส่ที่ดี อีกทั้งผู้ปกครองมีความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษา โดยเน้นให้การทำงานของนักเรียน การให้การบ้านที่เหมาะสมและสม่ำเสมอ ให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ ให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และจัดแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียนประถมศึกษา

บุษบา สุกระสร (2549) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสาระคณิตในช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัญหาของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสาระคณิตในช่วงชั้นที่ 2 มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านและนักเรียนมีความต้องการอยู่ในระดับมากทุกด้าน ในด้านความต้องการผู้ปกครองอยู่ในระดับมากที่สุด